

“Joia i esperança” a l’ACO, celebrant el cinquantenari del concili Vaticà II

Ponència de Josep Hortet a la Jornada del 12 d’octubre de 2012

1. La fe com a relat

La fe cristiana és molt narrativa. No són els conceptes i les formulacions doctrinals el més important. Tampoc la fe cristiana consisteix principalment en uns continguts d’autoajuda per ser feliços i tenir pau interior. Aquestes coses ben portades tenen el seu valor, però la prioritat de la fe és narrativa, és la mateixa vida de cada dia, la vida personal, familiar, laboral, cultural, amb les respostes als nostres ambients naturals de convivència i d’acció on la fe s’encarna enmig de l’espessor de la realitat assetjada per tantes forces contraposades, entre el bé i el mal.

És el que diu el principi de la GS que és el tema d’aquesta exposició: «La joia i l’esperança, la tristesa i l’angoixa dels homes contemporanis, sobretot dels pobres i de tots els qui sofreixen, són també la joia i l’esperança, la tristesa i l’angoixa dels deixebles de Crist. L’Església se sent de debò íntimament solidària del gènere humà i de la seva història» (GS. 1).

També va per aquest camí narratiu, Josep Cardijn, fundador de la JOC, de la manera que explica molt bé un antic president. «Los que piensan que la JOC es obra de Cardijn no lo han entendido bien. La JOC es fundamentalmente la obra de la propia juventud trabajadora. Exactamente como lo quería Cardijn. Pero Cardijn es el hombre que se ha ganado su confianza» (Bartolo Pérez, president l’any 1962).

Doncs Cardijn diu que la seva vida «ha sido una larga marcha y un pensamiento vivido. La marcha no ha seguido un camino recto, trazado previamente, en el cual uno puede comprometerse desde los primeros pasos sin vacilar, hacia el objetivo que se persigue. Tampoco están las etapas claramente determinadas. Ha sido a menudo un vaivén, con retornos hacia atrás y mil nuevos comienzos, con prolongados tanteos en la búsqueda, tanto de la expresión como de su realización, pero que continúan tendiendo hacia un gran objetivo, a la vez lejano y cotidianamente muy próximo. ¿Cómo conseguir que todas las personas descubran que tienen en este mundo una misión que el mismo Dios les ha conferido,

partiendo de la creación y de la redención, y que la Iglesia les anuncia y les ayuda a realizar?»

»Yo no soy ni un profesor, ni un escritor sino un hombre de acción, un hombre en movimiento, en exploración: Buscad primeramente el Reino de Dios (Lc 12, 22-31). Después de cincuenta años “Buscad” es todavía mi divisa.» (Joseph Cardijn, *Laicos en primera línea*, Ed. Nova Terra 1965, p. 9-10)

2. Les nostres arrels

Les trobem en la narrativa dels evangelis que ens mostren el pas del Fill de Déu enmig de la realitat conflictiva de la història amb el seu amor i alliberament, com diu GS: «El Verb de Déu es féu carn i va entrar en la història del món. Ell ens revela que Déu és amor i ens ensenya que la llei fonamental de la perfecció humana i per tant de la transformació del món, és el manament nou de l’amor. Assegura, doncs, a aquells qui creuen en la caritat divina que el camí de l’amor és obert a tothom i que l’esforç per restaurar la fraternitat universal no és cap utopia. Adverteix al mateix temps que aquest amor no s’ha de buscar només en les coses grans, sinó també en les circumstàncies ordinàries de la vida. Suportant la mort ens ensenya... que també hem de dur la creu que la carn i el món carreguen damunt de les espatlles d’aquells qui busquen la pau i la justícia (38).» Venim dels fets dels apòstols que són narrativa del seguiment de Crist a càrrec de les primeres comunitats de deixebles quan es comencen a dir cristians. Vivim com sant Pau ens mostra en les seves cartes una vida personal, però plena, gràcies a Déu, de biografies de companys i companyes que ens fan costat i a qui fem costat per viure tots plegats el servei de Jesús amb la nostra entranyable estimació a la seva persona i des d’aquesta estimació al servei de les seves causes, les causes del Regne que evoquem al parenostre.

Sant Pau a la carta als Romans (16,1-23) fa tota una llista de vint-i-set persones responsables en les comunitats, amb una bona proporció de dones i homes, encapçalada per l’anomenada diaconessa Febe.

És bo, en un dia tan especial cada any per al moviment, recordar moments històrics i perso-

nes d'ACO, que a la vegada us suggeriran altres noms i fets estimulants de la nostra narrativa de grups i equips, de zones i de l'amplitud eclesial i social en la qual ens movem i vivim.

Visquem ara la sensació profunda que la carta als Hebreus ens fa descobrir, que «vivim envoltats d'un núvol tan gran de testimonis, que això ens ha d'animar a treure'ns tot impediment i el pecat que fàcilment ens subjecta i llançar-nos a córrer sense defallir en la prova que ens és proposada». Ens podem preguntar quina és la prova que tenim, cada u se sap la seva, però una de tots és la crisi, la crisi econòmica, la crisi social amb els seus efectes sobre el món del treball, el món de l'atur i la marginació, la crisi de l'estat de benestar, la crisi de valors ètics, la crisi de fe en tantes persones. Per això segueix la carta als Hebreus dient: «tinguem la mirada fixa en Jesús el qui ens ha de guiar pel camí de la fe i el qui la porta a la plenitud..., tingueu present aquell qui va suportar un atac tan dur contra la seva persona de part dels pecadors, així no us deixareu abatere cansats i sense forces». (He 12, 1-4)

Recordem-ho una vegada més: en el cada dia vital s'ha de realitzar la síntesi creadora entre fe i vida. D'aquesta síntesi brolla la força expansiva de l'evangelització. La revisió de vida és un instrument poderós per realitzar la síntesi. Tenim en això com a model Maria, mare de Jesús, que com ens diu l'Evangeli «conservava tot això en el cor i ho meditava». (Lc 2,51)

Això és el que, en el naixement de l'ACO, tantes vegades en les seves visites, cartes i llibres ens va transmetre el consiliari suís Albert Maréchal (1896-1995). Que la vida no és una relació amb les coses sinó amb les persones i que ens ha de portar a veure-ho tot com Déu ho veu. Que hem de descobrir el nostre propi pecat en els sentiments i actituds i que contaminen sovint els millors valors i aspiracions. A l'última carta de 1994 recordava la crisi interior de la JOC dels anys 1968-70 «quan els problemes i canvis d'estructures esdevingueren l'objectiu principal i va minvar la fe vivent en Jesucrist. Fou més que una desviació de mètode, fou un desviament de l'esperit cristià» (Albert Maréchal. *Un itinerari sacerdotal*, PAM 2002, p. 138, amb pròleg de Lleonard Ramírez).

3. L'ACO i el concili Vaticà II

Servidor vaig viure'n la inauguració, de la qual en el dia d'ahir vam celebrar els 50 anys. Ordenat de prevere l'any 1960 a Barcelona, em van aconsellar que aprofités als meus vint-i-tres anys l'oportunitat d'ampliar estudis a Roma que m'oferia el prevere barceloní Manuel Bonet i Muixí, que treballava a Roma en feines del Vaticà, tot fent-li de secretari. Va ser ell que em va facilitar una entrada a la basílica de Sant Pere per assistir a la inauguració del concili el dia 11 d'octubre de 1962. Recordo que no m'hi sentia gaire còmode espiritualment per pregar, però el discurs de Joan XXIII em va eixamplar el cor i al vespre no em vaig deixar perdre la processó de torxes evocant el concili d'Efes, organitzada

per l'acció catòlica de joves italians. I a la plaça de Sant Pere al costat de dos treballadors de la construcció que passaven i s'hi van quedar, vaig compartir l'amable sorpresa de les paraules del papa donant-nos la bona nit i també enviant-nos un petó per als nens i nenes a les seves llars.

Vaig anar seguint amb emoció esportiva juvenil les vicissituds de la primera etapa conciliar, tenia els meu ídols i vaig gaudir dels seus bons resultats. La joia pasqual de 1963 amb la *Pacem in Terris* va ser colossal, pensant també que era una bona estocada al franquisme i nacionalcatolicisme imperant.

Guardo quatre articles que vaig fer per al butlletí de l'ACO, que ja existia en aquell temps amb el nom de *Presència*. Parlava en el primer amb molta emoció del discurs de Joan XXIII, en el segon sobre les tensions al concili, potser dolgut, però dient que això era natural quan hi ha llibertat d'expressió, un tercer sobre la pobresa com a tema del concili i un article exhortatiu sobre nosaltres, l'ACO i el concili. Vull recordar també que a partir de la tercera sessió va participar al concili el president de la JOC, l'anglès Pat Keegan, va col·laborar als textos, amb altres laics, entre els quals alguns i algunes van parlar a l'assemblea reunida. I també hi havia un sindicalista amb càrrec a la confederació de sindicats cristians.

Vaig viure també la mort del papa Joan i l'elecció del cardenal Montini que vam celebrar amb alguns amics després de la *fumata bianca* en un bar tocant la plaça de Sant Pere. Vaig continuar a Roma amb la segona sessió del concili.

Guardo un bon record de la visita que vaig fer el 19 de febrer de 1964, després de la mort del papa Joan, a l'arquebisbe Loris Capovilla, que havia estat el seu secretari personal. Li vaig demanar el permís de l'edició en català del *Diari de l'ànima* de Joan XXIII per a l'editorial Nova Terra, em va dir que sí quan li vaig explicar els llaços de l'editorial amb l'ACO i la JOC. El llibre, amb pròleg de l'abat Escarré de Montserrat, va tenir força èxit amb la venda de 6.000 exemplars en 4 mesos.

Sé que el maig passat Loris Capovilla va celebrar 70 anys de prevere, als seus 97 anys, al poble on va néixer el papa Joan a Sotto il Monte, on ara viu en una casa amb una exposició permanent dels records del papa Joan (veg. *El Ciervo*, juny 2006, entrevista amb Loris Capovilla).

En parlar de l'editorial Nova Terra m'agradaria fer un comentari per remarcar la importància d'aquesta editorial durant els vint anys de la seva existència. Segons l'amic i company de l'ACO, Josep Castaño, que morí el 26 de setembre de l'any 2000, un bon grup de la JOC «tot i estar mancats de mitjans i no tenir formació universitària, com era habitual entre la gent treballadora de l'època, sentiren grans ambicions de caire cultural, pedagògic, social i fins i tot intel·lectual per actuar dins de la classe treballadora i també preteníem crear una unió amb la jove classe universitària que cada cop es preocupava més pels problemes del país» (Dolors Marín i Agnès

Ramírez, *Editorial Nova Terra 1958-1978*, Mediterrània 2004, p. 31).

Per conèixer els compromisos socials, a partir de la seva vida de jocista, de Josep Castaño es pot llegir el llibre escrit per Pilar Porcel i Omar, *Josep Castaño i Colomer, 1931-2000*, Ed. Impuls a l'Acció Social, 2011. Del 1956 al 1959 va treballar al secretariat internacional de la JOC a Brussel·les.

4. L'esperit nou del concili

A mi com a expressió màxima de la novetat del concili m'ha quedat el discurs inaugural *Gaudet Mater Ecclesia* de Joan XXIII juntament amb unes paraules del que Loris Capovilla anomena el testament eclesial del papa Joan.

Quan tinc dubtes o males sensacions sempre hi recorro cercant l'ambient ecològic de la pràctica pastoral en les nostres comunitats, moviments, grups, parròquies, arxiprestats, diòcesi. Ancorat en aquell discurs històric, puc sentir en tot moment un amor agraït i compromès a l'Església real, entremig de les defallences, pecats i errors que compartim en tots els nivells comunitaris.

M'adhereixo a la unió amb Crist i la seva Església que va proclamar el papa Joan a l'inici del seu discurs i amb ell em congratulo per la vitalitat espectacular del fet comunitari eclesial viscut en el concili i la capacitat de saber fer un concili com aquell. Un fet a escala universal que em sembla que cap altra agrupació de persones humanes a nivell mundial ha realitzat amb els paràmetres de llibertat i fraternitat tan grans. Precisament amb el concili el papa Joan volia esperar a escala civil un ordre nou mundial que intuïa com a necessitat de valors cristians i raonava, com a historiador, que la humanitat estava cercant i com començant. Per això el concili em produeix un sentiment d'autoestima eclesial, que des de la vida pastoral quotidiana és com un far que il·lumina.

Com va ser aquella celebració del concili, així ha de ser la nostra ACO i avui hem de renovar la nostra intenció per fer del moviment sempre «un acte de fe religiosa, una prova de confiança en les persones humanes, un acte de cultura». (*L'utopia di Papa Giovanni*, Giancarlo Zizola, que defineix el discurs com la *svolta* –el gir– de l'11 d'octubre de 1962, p. 450.)

En el discurs Joan XXIII mostrava el seu refús de condemnes i de fer cas de profetes de calamitats, encara que estiguin inflamats de zel religiós. Creu que estan mancats de ponderació justa i de judici prudent.

Demana que el concili faci un pas endavant per un aprofundiment doctrinal i una presentació de la fe que respongui a les exigències de la nostra època. Per això caldrà donar molta impor-

tància a aquesta forma de treballar pacientment, si és necessari, en la seva elaboració, recurrent a una forma d'exposició que respongui millor a un ensenyament de caràcter sobretot pastoral, amb conformitat amb els mètodes d'investigació i amb l'expressió literària que exigeixen els mètodes actuals.

L'actitud pastoral promoguda en el discurs és que «l'Esposa de Crist prefereix usar el remei de la misericòrdia que no pas empunyar les armes de la severitat i que no és precisament condemnant, sinó mostrant millor el valor de la seva doctrina com cal atendre les necessitats del nostre temps».

El seu gran desig sobre el concili és que contribueixi a la pau i la unitat amb les altres esglésies i amb tota la família humana (DE 738-39, 2000).

Aquest discurs encara s'entén millor si el llegim a la llum d'unes paraules seves poc abans de morir, com si ens lliurés el seu esperit, la narrativa de tota la seva vida, en aquell instant suprem. «Avui més que mai, cert més que en els segles passats, estem cridats a servir l'home com a tal, no sols els catòlics. A defensar sobretot i a tot arreu els drets de la persona humana i no solament els de l'Església catòlica. Les circumstàncies actuals, les exigències dels últims cinquanta anys, l'aprofundiment doctrinal ens han portat davant de noves realitats, com vaig dir en el discurs d'obertura del concili. No és l'Evangeli que canvia, som nosaltres que comencem a comprendre'l millor. Qui ha viscut, com jo, una llarga vida i s'ha trobat a l'inici del segle davant de tasques noves d'una activitat social que agafa tot l'home, *investe tutto l'uomo*, que ha estat com jo he estat vint anys a Orient, vuit a França, i ha pogut confrontar cultures i tradicions diverses, sap que ha arribat el moment d'aprofitar l'oportunitat i mirar endavant, *guardare lontano*» (Giancarlo Zizola, *L'utopia di Papa Giovanni*, Citadella Editrice, Assís 1973).

El seu secretari, Loris Capovilla, explica aquest moment del testament eclesial del papa Joan així: «Al llit de mort entén que hi ha cardenals a la cúria que no estan contents, àdhuc per qüestions polítiques que eren ridícules, com els qui deien que tenia simpatia pel comunisme. El papa veu que encara no han madurat i diu aquestes paraules» (entrevista a la revista *El Ciervo*, juny 2006).

5. Importància del concili

El mateix Joan Pau II l'any 1997 diu que el Vaticà II fou un concili semblant als anteriors i alhora completament diferent. L'enorme riquesa de continguts i el llenguatge nou, desconegut abans, de la presentació d'aquests continguts, constitueixen gairebé un anunci de temps nous (*Tertio millennio adveniente*, DE 625, n. 20).

Jo crec que es pot aplicar al Vaticà II, des del punt de vista de l'Església històrica, formada per persones i estructures humanes, la paraula **mutació**. El concili porta una alteració permanent d'alguns caràcters hereditaris del material històric eclesial, perquè pugui ser transmesa feliçment aquesta mutació a les generacions successives. Joan XXIII ens diu en el seu discurs que ja no pot ser com abans. Que ha de néixer un ordre nou que correspongui a la mutació posada en marxa pel concili com a esdeveniment i com a font de doctrina, de comunió eclesial i de relació nova amb el món.

Aquesta forma d'entendre el concili és ben pròpia de la trajectòria genuïna dels nostres moviments. Explica Josep Castaño en el llibre *Memòries sobre la JOC a Catalunya*, que el juliol de 1963, Cardijn, ja molt gran, va morir el 24 de juliol de 1967, en el consell general de la JOC espanyola a Oviedo en l'acte públic va dir «vivim l'hora més important de la història de l'Església (*referint-se al concili*). En arribar a Roma, Joan XXIII em va fer una abraçada i em va dir "conec la JOC des de fa 30 anys i us vull ajudar més"».

De fet el papa Joan en la seva encíclica *Mater et Magistra* de l'any 1961, abans del concili, es fa com seus alguns dels postulats més apreciats en la pedagogia de l'acció de grup i de moviment: que l'acció s'ha de prendre com a element educatiu dels subjectes, l'educació en matèria econòmica i social només s'adquireix per l'acció. Que correspon una funció important a les organitzacions d'apostolat dels laics, especialment si es proposen l'animació cristiana d'algun sector de l'ordre temporal. I per portar a terme aquesta acció parla de tres moments que se solen expressar en tres mots: veure, jutjar i actuar (MM 234-243).

Els llibres escrits sobre la JOC per Josep Castaño i per Francisco Martínez Hoyos, el llibre sobre l'ACO de Joan Bada i Oleguer Bellavista, i el llibre sobre la JOBAC de Montserrat Sintès i Bou invoquen el concili com el bon clima per als nostres moviments.

En el pròleg del seu llibre sobre la JOC diu Francisco Martínez que «la JOC ha estat important en la preparació del concili. Les intuïcions de Cardijn, les pràctiques de la JOC van fer néixer una nova manera d'enfocar l'apostolat, l'evangelització. Aquesta aportació va ser una de les realitats que, convergint amb dues o tres més, van preparar i en certa manera van donar llum al concili, amb el moviment bíblic, l'ecumènic, la renovació patristica de la teologia. El concili marca un dels tombants més importants de la vida de l'Església: reconeix la llibertat de consciència. No és que la toleri, en confessa un respecte sagrat, ja que l'Esperit de Crist, a l'interior de cada persona, crida, impulsa a assemblar-se i assimilar-se a Crist. És la mirada contemplativa de la revisió de vida».

Per això s'explica que l'editorial Nova Terra vagi fer una sèrie de llibres sobre el concili i a més d'editar el *Diari de l'ànima* de Joan XXIII, va crear una secció especial en castellà i en català,

amb el nom de «Temps del Concili». *Destí del món, vocació de l'home* és el títol del text íntegre de la constitució pastoral sobre l'Església en el món d'avui, publicat el 1967 amb introduccions i notes. És aquest document que ara tractarem.

6. Gaudium et Spes: constitució pastoral sobre l'Església en el món contemporani

En el concili va ser el document més llarg i l'últim a ser aprovat el dia 6 de desembre de 1965. Va tenir 2.287 vots favorables i 75 en contra. Val molt la pena perquè aquí el mot Evangeli retroba plenament la seva significació de bona notícia per a la persona humana, i per a la família humana tota. (Daniel Moulinet, *El Concili Vaticà II. Història, síntesi, recepció*, Ed. Claret 2004, p. 138, és un llibre, traduït del francès, que fa un resum molt bo del Vaticà II).

Va ser un trajecte laboriós amb versions diverses, amb correccions múltiples, amb perplexitats, vacil·lacions, i tensions el d'aquest document, amb intervenció de totes les armes dialèctiques del parlamentarisme, amb pressions i tàctiques de grup. Era un senyal que tothom donava importància a moltes de les qüestions que es tocaven. I que tenien repercussions en la societat i en les diverses cultures del món, ideologies i sistemes polítics on l'Església vivia. Diverses vegades alguns invocaven la *Pacem in Terris* en el sentit de no recular a posicions menys clares i adequades a la cultura moderna de les que Joan XXIII havia exposat en l'encíclica. Quan Pau VI va fer l'encíclica *Ecclesiam suam* sobre el diàleg, també va fer un bon servei per a l'enfocament de la GS.

Van passar molts *intrínquis*, entre els quals alguns a l'estil de la Comunitat europea, quan bisbes alemanys i italians titllaven de massa liberal i naturalista el text més definitiu preparat per belgues i francesos sobretot. Va ser molt seguit per periodistes i comentaristes diversos que donaven a conèixer els continguts dels debats i en feien interpretacions.

La seva temàtica és ben propera a l'ACO amb les anàlisis, qüestions i compromisos de transformació social, de cultura i de relació entre fe i vida. El bisbe auxiliar de Lió, Alfred Ancel, que va ser uns anys responsable general de l'associació del Pradó, i bisbe obrer, va formar part de la important subcomissió central en l'elaboració del document.

GS comença amb una declaració d'intencions, segueix amb una descripció introductòria de la situació humana en el món contemporani, escrutant, diu, els signes dels temps i interpretant-los a la llum de l'Evangeli. Considera el món en una crisi de creixement amb canvis profunds i ràpids. Diu que molta gent, turmentada entre l'esperança i el neguit i amb interrogants sobre el curs actual del món sent el pes de l'angoixa... S'amaga una aspiració més profunda i universal: viure plenament i lliurement d'una manera digna, que posi al servei de la persona tot el que el món d'avui pot oferir. Las nacions igualment

s'esforcen cada vegada més per assolir una certa comunitat universal.

En el document es repetirà diverses vegades el mot maduresa, referint-se al fet que la humanitat en molts aspectes està fent processos vers la maduresa, per passar diríem a un nivell d'Humanitat superior, a una mutació qualitativa important (43), (55), (77). I també es parla de fe madura (21).

GS comença amb el cèlebre paràgraf que hem llegit parlant de les nostres arrels (1-3). Té una exposició sobre la situació humana en el món contemporani (4-10). I comença una primera part, composta de quatre capítols, amb el títol de «L'Església i la vocació de l'home» (11-45). El primer tracta sobre la dignitat de la persona humana, que acaba amb Crist, l'home nou. «El Fill de Déu en certa manera s'ha unit amb cada persona. Treballà amb mans humanes, pensà amb intel·ligència humana, obrà amb voluntat humana, estimà amb cor humà... es va fer veritablement un de nosaltres» (22).

El segon capítol sobre la comunitat dels homes s'acaba dient: «Crist va instituir una nova comunitat fraterna en el seu cos que és l'Església, on tots, membres els uns dels altres, segons els diversos dons concedits, es poguessin ajudar mútuament» (32).

El tercer capítol parla de l'activitat humana en el món amb les afirmacions sobre Crist, que hem llegit al principi (38). I acaba dient que «Crist per la força del seu Esperit obra ja en el cor de les persones animant, purificant i enfortint els generosos propòsits amb què la família humana s'esforça per humanitzar la seva mateixa vida i per sotmetre tota la terra a aquest fi... El Senyor ha deixat als seus una penyora d'aquesta esperança i un viàtic per al camí en aquell sagrament de la fe on els elements de la natura, cultivats pels homes, es converteixen en el cos i la sang gloriosos, cena de la comunitat fraterna i preguació del convit celestial» (39).

La fórmula «família humana» es repeteix sovint. La humanitat considerada com a família (2,3,26,55,63,74,75,92), com a comunitat fraternal en altres llocs, i l'Església com a multiforme comunitat de fidels a Crist (58) són les constants de GS.

El quart capítol sobre la missió de l'Església acaba dient que «Crist és l'alfa i l'omega. És el fi de la història humana, el punt on convergeixen les aspiracions de la història i de la civilització, el centre de la humanitat, l'alegria de tots els cors, la satisfacció total dels anhels humans» (45).

En la GS ja veieu que hi ha molts elements per a l'espiritualitat cristiana. He volgut destacar sobretot aquestes cloendes de cada capítol referides al centre de la nostra fe, a la persona de Crist. Recullo aquí uns versos del gran poeta Josep Vicenç Foix (1893-1987) amb el títol de *Noves proves de la identitat de Jesús*: «Jesús no parla: diu/ no raona: provoca/ no esclavitzava: emancipa/ no fereix: guareix/ no ofereix: dona/ no s'enamora: estima.»

En GS hi trobem una comprensió de la interioritat de la persona molt gran, com un ser que

dotat de consciència i llibertat ha d'anar realitzant la seva vida, projectant-la vers els altres i Déu enmig de les condicions històriques, les seves limitacions i conflictes.

Igualment es cerca no fer oposició, separació o dualisme entre la interioritat personal i el cos, entre la part material i l'espiritual de la persona, entre la vida interior i la vida i l'acció, entre el subjecte i la relació amb els altres.

En aquest sentit recullo algunes flors d'aquest jardí. «Quan la persona actua no sols transforma les coses i la societat sinó que es perfecciona a si mateixa, és portada a sortir de si mateixa i a superar-se (35). Que la persona només pot retrobar-se plenament a través de la seva donació sincera (24). Donat que la vida social no és quelcom extern a la persona, aquesta desenrotlla les seves facultats amb el tracte amb les altres persones, els deures mutus, els diàlegs i així pot respondre a la seva vocació» (25).

En la segona part de GS (46-90) es comenten alguns problemes particularment urgents en cinc capítols: el foment de la dignitat del matrimoni i de la família, el progrés cultural, la vida econòmica, la vida política i la solidaritat entre els pobles i la pau.

En totes les qüestions tractades es nota que s'ha procurat adoptar una actitud dialogant i amistosa, lluny de tota superioritat o arrogància i que es manifesta una bona predisposició per veure els valors positius de la societat i la cultura, i no s'estalvia tampoc una sincera autocrítica eclesial i sobre la forma de viure i actuar de vegades de les persones cristianes. En la primera part, també regna aquest mateix estil, per exemple no es parla només del servei que l'Església mira de prestar a la societat, sinó que hi ha una part molt interessant dedicada a l'ajut que l'Església rep del món contemporani (44).

Breument cito algunes formulacions que trobo molt encertades i boniques en aquesta segona part: «La família, lloc d'encontre de diferents generacions que s'ajuden mútuament per assolir una saviesa humana més completa i per harmonitzar els drets de les persones amb les altres exigències de la societat, constitueix el fonament de la societat» (52).

La persona es defineix abans de tot per la seva responsabilitat envers els seus germans i envers la història. La cultura té una importància enorme per a la maduresa espiritual i moral de la humanitat (55). La bona nova de Crist educa la persona en la llibertat interior (58).

Sobre l'economia ja es deia llavors: que calen reformes i controls, que no s'ha de deixar al sol albir d'unes quantes persones o grups que disposen d'un poder econòmic excessiu, ni de la sola comunitat política, ni d'algunes nacions més poderoses (65).

7. GS ens vol ajudar a unir fe i vida

És una de les santes dèries a l'ACO, que troba la seva atenció en la GS. Cal cultivar una adhesió més i més personal i activa a la fe, per elevar-nos a un més agut sentit de Déu (GS 7). Ha de ser una fe informada i adulta, que després de passar

pel desert de la crítica i el realisme de la vida no en surti cremada sinó purificada.

Per això cal anar identificant el malestar, i de vegades el xoc, que ens provoca la sensació que estem partits entre dos mons, el món de la cultura actual, de la consciència social i el món de la fe cristiana.

Quan alguns grups, famílies o persones patim aquestes contradiccions, hem de saber anar-nos orientant i assistint mútuament. Recordo encara aquell 12 d'octubre de l'any 1971, quan Pilar Martínez ens va parlar de manera testimonial i profunda que «hi ha crisi de fe i no obstant en som signe». Al full de presentació de la trobada es deia «Darrerament s'està posant en dubte la raó de ser de l'ACO. Uns manifesten que el nostre moviment resta desfasat, altres que l'ACO els exigeix compromisos desorbitats, altres que en els seus equips no reben el necessari per mantenir la fe, etc. En molt casos la forma de veure l'ACO és totalment diferent» (Joan Bada i Oleguer Bellavista, *ACO, Editorial Mediterrània*, 2003, p. 187).

Els nostres grups, el moviment, les comunitats cristianes de les quals formem part han de ser escola de pregària i de la formació permanent de la fe, ambientada enmig dels dubtes i els obstacles que la cultura dominant posa, amb la seva indiferència vers la fe religiosa o la seva actitud contrària al cristianisme.

Per aquest motiu, a la recerca d'un cristianisme més madur, GS parla d'escoltar atentament, discernir i interpretar els diferents llenguatges del nostre temps i saber-los judicar a la llum de la paraula de Déu (45).

Poso alguns exemples: Davant les formes de pregària i el llenguatge de la pregària litúrgica pot haver-hi dificultats que no cal negar, sinó fer un procés de nou aprenentatge que sovint és dialèctic, comença en el refús de certes pràctiques, continua en l'aprofundiment de l'esperit d'oració i acaba en una nova llibertat en la qual som capaços potser de tenir mètodes nous que ens van molt bé, però també de trobar un nou sentit a les pràctiques clàssiques, a les celebracions comunitàries i a les seves mateixes pautes. És allò de «tot mestre de la Llei que s'ha fet deixeble del Regne del cel és semblant a un cap de casa que treu del seu tresor coses noves i coses velles» (Mt 13, 52).

Un altre exemple: quan per a la nostra situació de salut corporal i espiritual necessitem atencions psicològiques, terapèutiques, de relaxament, que es complementin, però no substitueixin, ni en temps dedicat ni en l'interès que hi posem, la força sanadora per a tota la persona que suposen els exercicis de la fe, la pregària, l'escolta de la paraula, com feia Crist en l'Evangelí.

Un altre: la nostra participació en la família i en la societat ens porta a reunir-nos en fets significatius de caire familiar i social, ¿ho hem de fer de manera no confessional, donada la presència plural de creences o no creences? ¿Quan nosaltres tenim la iniciativa, deixem d'expressar-nos tal com som, reprimim les nostres ganes de donar culte a Déu?, ¿si apartem en les vivències entrany-

ables la referència a Crist i a Déu en l'Esperit, a la llarga no ens farà menys creients?

Un altre, que només anuncio, és com ens ho fem per donar al diumenge el seu to joios de fe cristiana: dia d'acció de gràcies a Déu, dia de descans i recreació familiar i amical, dia d'amor als qui sofreixen i els fa bé la nostra companyia, dia de la comunitat cristiana on ens trobem per celebrar l'Eucaristia.

Som conscients que el conflicte de valors en aquests exemples i en altres fets de vida no són banals? Quins equilibris o respostes creatives anem trobant? Com anar fent-ho?

Podríem seguir amb les iniciacions a la fe i a la comunió eclesial amb els fills i filles petits, mitjans i grans, i també davant els seus processos per arribar a la vida de parella, al matrimoni, a la formació de família. És tot un món de creativitat complexa, però que hem d'emprendre amb amor i esperança.

En definitiva com diu GS: per sota de tots els canvis hi ha moltes realitats immutables, aquestes tenen el seu únic fonament en Crist que és sempre el mateix: ahir, avui i pels segles (10).

8. Una dosi d'autocrítica

S'ha dit que en el temps del postconcili va faltar entre les persones i grups que se sentien avalades pel concili, una dosi d'autocrítica en encetar les seves aplicacions a la vida real personal i eclesial.

Crec que en el si de moviments com el nostre i en altres àrees de l'Església, entre congregacions religioses i equips de capellans en parròquies populars ja es va anar fent una certa autocrítica.

Precisament a Nova Terra, el 1966, Alfonso Carlos Comín va publicar el llibre *España, ¿país de misión?* en què exposa les seves opcions religioses i socials a l'entorn de l'esdeveniment del concili i parla de crisi de rejuveniment en la nostra Església i sobre l'evangelització dels pobres com a conversió de l'Església.

En el pròleg el jesuïta José Maria Llanos, que va decidir viure a la perifèria de Madrid al barri molt suburbial del Pozo a Vallecas i va morir als 92 anys el 1992, fa aquesta autocrítica: «Este resumen de tu producción literaria en los años maravillosos que hemos vivido puede parecer a algún lector el gesto victorioso de un progresista. La hora de un supuesto triunfo... Y esto no. Todo aquello tan nuestro incluyó también pecado. No fuimos tan buenos, aunque tuvimos bastante razón. Insistes y repites lo del diálogo, dices que te interesan las personas y no los mitos. Todo lo cual no quita que no aciertes al tratar, como tratas, el problema por ejemplo del Opus que nos atañe a todos, pero si hay que comprender las razones del ateo, ¡cuánto más las de estos hermanos en la fe! Pero hay algo más grave que nuestra posible falta de diálogo con "ellos". Hay esto otro que es lo que más me ha llegado al alma: el pueblo a pesar de toda aquella labor anteconciliar de nosotros "los enfants terribles" de la Iglesia y a pesar del Concilio y de sus consecuencias, el pueblo, opino, que sigue lo mismo

que estava. Apenas ha cogido onda, en parte porque hemos hecho paternalismo y clericalismo de izquierdas, hemos experimentado situaciones, ...pero si la verdad está en ponerse al lado de los humildes y de los que sufren, es posible que no hayamos entendido lo del lado y lo hayamos confundido por lo de encima.

»Permite para rematar insistir en una distinción que bien perfilas. De un lado la Iglesia bien encarnada en el mundo, pero distinguiendo siempre entre revolución y Reino de Dios, su labor deberá correr paralelamente, no confusamente, con la vuestra. Tenéis que hacer un socialismo cristiano con vuestra propia responsabilidad de laicos, libres y bautizados en Cristo. Perdona que no vea tan claro lo que añades acerca del porvenir de los movimientos especializados que para ti son la única pastoral adaptada a nuestros tiempos.»

El peruà Gustavo Gutierrez, el principal fundador de la teologia de l'alliberament, diu coses com aquestes: «Que mai no li ha agradat que s'usés el nom de cristià com a adjectiu. Sempre vaig dir sóc cristià per Crist, no pel socialisme. Que com a cristià algú faci una opció pel socialisme és una altra cosa, però no puc deduir el socialisme pel camí de la Bíblia. De la Bíblia dedueixo l'opció per la justícia, l'opció pel pobre. Crec en l'autonomia del que és social i polític. Per a mi l'important és el cristianisme, no la teologia de l'alliberament. La teologia de l'alliberament s'entén a l'interior del cristianisme. El millor llenguatge per parlar de Déu és la poesia. Un llenguatge profund que veu el món i veu la relació amb l'altre des d'una dimensió i una profunditat que el concepte no ofereix. La teologia mateixa ha de ser sempre una carta d'amor a Déu, a l'Església i al poble que servim» (DE 929, 2008).

9. Les solidaritats a l'ACO

La Constitució sobre l'Església en el món contemporani comença proclamant la comunió de l'Església amb la Humanitat, com ja hem vist a l'inici de la GS (1).

En els moviments especialitzats del món obrer es parla sempre de solidaritat i de fidelitat a la classe obrera. Rafael Hinojosa, jocista de 1954 a 1965, president durant uns anys, va publicar *La JOC entre l'Església i el món obrer* (1998). És un exemple que il·lustra les comunions diverses i la interacció entre elles, profitosa i de vegades conflictiva.

En l'ideari d'algunes associacions eclesials consta la triple fidelitat a l'Església, al sector social, professional o cultural del qual es forma part i a l'àmbit nacional propi dins d'una solidaritat més ampla que inclou tota la humanitat.

En el tríptic de presentació que l'ACO fa servir actualment també es diu que som moviment obrer i som Església.

En aquesta perspectiva tenim camp obert per exercir una funció de convivència i de servei enmig de la societat. En el decret conciliar sobre l'apostolat dels laics s'afirma que «els valors humans comuns reclamen la cooperació dels

cristians amb aquells que reconeixen aquests valors, encara que no professin el cristianisme. Amb aquesta cooperació dinàmica i prudent donen testimoniatge del Crist, salvador del món, i de la unitat de la família humana» (27).

Aquesta solidaritat es desplega al servei del món obrer, de la marginació, al món de la salut, amb la nova immigració i amb el nou panorama obrer i de convivència que aquesta arribada suposa, obertura a altres cultures, a altres religions, envers les persones i grups no religiosos, amb ganes de conèixer millor els factors que intervenen en les seves actituds. En el fulletó de l'ACO es parla de noves formes de lluita: els moviments feminista, ecologista, de solidaritat amb la marginació i el Tercer món.

Ara potser ens toca fer alguns plantejaments nous i posar més dedicació per acollir la realitat de la nova immigració a l'ACO.

L'afirmació de GS que «hem de sostenir que l'Esperit Sant ofereix a tothom la possibilitat d'associar-se al misteri pasqual de Crist de la manera que Déu sap» (22), crec que ens porta a parlar de valors específics cristians, sí, però no exclusius. El concili ens demana canviar de llenguatge. Ja en el mateix evangeli trobem diverses vegades persones que no són de la comunitat d'Israel, amb molta fe, subratllada amb admiració pel mateix Jesús.

10. Com viure millor la comunió eclesial

Al final de GS hi ha una crida a la coherència en el sentit que si l'Església demana pau, diàleg, solidaritat al nostre món és lògic que ho portem a la pràctica a l'interior de la comunitat eclesial. Demana que «promoguem en la mateixa Església l'estima mútua, el respecte, la concòrdia. I que reconeguem tota diversitat legítima per poder establir un diàleg cada cop més fructuós entre tots, tant els pastors com tota la comunitat. Perquè allò que uneix als creients és més fort que allò que els divideix. Que hi hagi doncs unitat en les coses necessàries, llibertat en les dubtoses i caritat en totes» (92).

Seria una celebració molt bona dels 50 anys del concili que ens conjuréssim per desterrar la crítica sistemàtica d'una o altra tendència en l'Església com també per acompanyar amb afecte i sinceritat els bisbes, amb els qui com a acció catòlica hi tenim uns lligams especials en vistes a l'evangelització. Hem de provar d'exercir la coresponsabilitat, tot acostant-nos en un diàleg i comunicació constructiva tant com puguem o ens deixin.

Ja sé que sovint és a causa de la fidelitat al món obrer, de l'opció per la justícia i pels pobres en la societat, que trobem dificultats en el diàleg amb la jerarquia i ens costa sentir-nos com a casa en el conjunt de l'Església.

Observem de vegades criteris que ens semblen poc evangèlics en els mètodes de captar els recursos econòmics o les influències en la societat i en la mateixa Església, i alguns pro-

cediments poc clars en la recerca de projecció en el camp mediàtic. També en certs grups fa l'efecte que predomina per sobre les actituds de fe cristiana i de comunió eclesial alguna ideologia integrista, més políptica que religiosa, una obsessió fonamentalista i agressiva.

Però sí que hem de salvar la comunió eclesial de manera que com a persones, moviment i grups evitem de radicalitzar tant la pròpia experiència que la considerem l'única veritablement evangèlica, hem de saber col·laborar amb altres i no fer sempre la nostra "capelleta", procurar vèncer les dificultats per unir-nos a la pastoral diocesana, arxiprestal o parroquial dintre d'un equilibri assenyat que no perjudiqui la vida i acció de l'ACO.

Juan Martín Velasco, en una de les seves col·laboracions a *Missa dominical* del CPL, presenta un repte preguntant «quan arribarem que el cristianisme actiu dels nostres dies ara molt dividit en dues orientacions aprengui a compartir els millors trets que les caracteritzen i s'ajudin a superar les deficiències que cadascuna arrossega?».

Crec que per ell una orientació és la d'encarnació i compromís en la societat i cultura moderna i en la problemàtica social. I l'altra orientació es la de viure la fe a l'interior de l'Església amb un cultiu fort de la identitat cristiana en grups homogenis, i que des d'aquesta confessionalitat trameten la fe en l'àmbit familiar i es relacionen amb la societat.

Segons ell, les deficiències que arrossega la primera tendència és fer massa crítica per sistema de l'Església i de la jerarquia, fer poca autocrítica i no saber prou transmetre el cristianisme als propis fills. Els moviments de l'altra tendència els considera amb formes desfasades que allunyen la gent i amb estils de secta i de cert servilisme o utilització de la jerarquia.

Cal en el moment present aprendre a viure en el que respecta a la fe bastant a la intempèrie. Tots participem d'un neguit comú en una societat tan plural i en una església també força variada, enyorem trobar com una casa confortable i familiar per a la nostra manera de viure la fe i poder compartir aquesta visió. Anhelem un conjunt que ens sembli sòlid i marqui diferències on pugui reposar i enfortir-se el nostre alè espiritual, la nostra ànima. Fins a un cert punt és raonable, però hem de saber deixar tota frustració i serenament, amb realisme, com església dels pobres, diria, no només entendre'ns amb els nostres sinó crear entre tots una llar eclesial on les tendències i estils s'hi trobin com a casa en fraternitat plural (Vegeu Timothy Radcliffe, *¿Qué sentido tiene ser cristiano?*, Desclée de Brouwer, 2008).

11. En Déu, joia i esperança

Podríem fer una llista molt llarga per donar gràcies a Déu de com som i qui som a l'ACO, del cultiu de la fe, de les responsabilitats en tants àmbits de la vida. De l'entesa intergeneracional, del respecte al pluralisme intern i en els compro-

misos socials, de la riquesa d'amistats i favors que uns als altres ens fem. De la sort que tenim amb la generositat i capacitat de presidents, presidentes, alliberades i comitès, consiliaris i etc.

Molta joia i molta esperança construeixen cada dia, i cada curs que comencem, la realitat del nostre moviment, dels nostres grups. Donem gràcies a Déu per allò que s'esdevé entre nosaltres del que diu sant Pau: Ajudeu-vos a portar les càrregues els uns als altres i compliu així la llei de Crist (Gal 6,2).

Molta joia i esperança ens arriba de la comunió amb les companyes i companys que moren i ens fan sentir de manera clara i precisa que vivim certament «envoltats d'un núvol tan gran de testimonis», com hem llegit abans a la carta als Hebreus.

Enmig de tantes sensacions i emocions que vivim estem cridats a no ser superficials o de consum ràpid, passant per la vida sense adquirir experiència, aquella experiència de Déu i del seu amor, que alimenta l'esperança i que impedeix cremar-se, quedar buits de sentit tant de la vida com de la mort que també forma part de la nostra realitat humana. L'experiència de la vida ha d'anar alimentant la nostra esperança i aquesta esperança ens proporciona una paciència activa que és com la germana petita de la mateixa esperança i que ens immunitza del verí que poden portar les frustracions de la mateixa vida i del nostre entorn.

Sant Joan de la Creu diu que al costat del saber per ciència hi ha el saber per amor, per experiència. És un saber «toda ciencia trascendiendo», que per la seva densitat se situa més enllà dels conceptes i les paraules argumentals. Aquesta experiència és font de joia, perquè ens fa sentir vius i estimats. Amb paraules del mateix sant Joan de la Creu ens atorga «andar interior y exteriormente como de fiesta y traer un júbilo de Dios grande, como un cantar siempre nuevo, envuelto en alegría y amor».

Això és la *Gaudium et Spes* conciliar, la Joia i l'Esperança que ens ha ocupat, espero amb fruit, aquesta estona del nostre 12 d'octubre. Fem nostres per al curs que comencem la joia i l'esperança, com una consigna de vida. Moltes gràcies!

